

*Зорица Мршевић**

ВОУК КУЛТУРА И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА У СРБИЈИ

„Учите се добро чинити, тражите правду, исправљајте
потлаченога...”

(Исаија 1:17).

Воук култура** повезана је са левичарском политиком, либералним покретима, феминизмом, ЛГБТ активизмом и борбом против хомофобије и трансфобије. Она је одговор на дугогодишње системске неправде и потребу за друштвеним променама, са циљем елиминисања дискриминације, уз јачање гласова маргинализованих људи, појединаца и група, са главном идејом водиљом промовисања социјалне правде. Неки недавно донети закони у Србији, нпр. о родној равноправности и забрани дискриминације, засновани су на главним премисама воука,

* Доктор правних наука, научна саветница у пензији Института друштвених наука у Београду, zorca.mrsevic@gmail.com

** Енглески израз „woke culture” се у Србији различито означава и преводи са не сасвим прихваћеним изразом „култура буђења” или „култура будности”.

иако тај термин нигде није експлицитно поменуто, док је, заправо, воук као појам негативно перципиран од стране појединих носилаца власти. Као принцип широко схваћене равноправности, воук у разним друштвеним областима, па и у здравству, може донети значајне друштвене користи. Али, такође, може изазивати и питања постојања (не)равнотеже у медицинској пракси, посебно између инклузивности, научне објективности и слободе изражавања. Воук култура несумњиво може бити контекст равноправног и квалитетног здравственог система, и то без компромитовања традиционалних медицинских стандарда. Тако, на пример, Закон о здравственој заштити (333) гарантује равноправну доступност здравствене заштите свим грађанима без обзира на пол и у складу је са законима о родној равноправности у Србији. Инклузија и приступачност је обезбеђена правом на здравствену заштиту и за особе са инвалидитетом, социјално угрожене групе и друге рањиве категорије. Постоје посебне мере за побољшање доступности здравствених услуга за ове групе. Деца, труднице, старије особе, особе са инвалидитетом и хронични болесници имају посебан третман у нашем здравственом систему. Упркос томе, иако постоје опште одредбе о забрани дискриминације у здравственој заштити, ни тај ни други закони не садрже специфичне одредбе које би могле да се тумаче као део воук културе (нпр. обавезна употреба родно неутралног језика или обавеза признавања самоидентификоване родне припадности). Иако Закон о здравственој заштити садржи елементе заштите рањивих група и промовисања равноправности, може се констатовати да су они пре део

стандардних међународних норми људских права које постоје у већини модерних правних система, али они нису нужно елементи воук културе у актуелном смислу и не могу се директно повезати са воук културом у радикалнијем облику какав постоји на Западу. Самим тим, још увек су избегнути изазови типични за примену воук културе у пракси, нпр. идеолошки притисак који би могао да се јави ако би научно утемељена медицина понекад била потиснута у корист идеолошких наратива (нпр. третмани везани за родну дисфорију код деце). Ресурси и приоритети који су фокусирани на инклузију и социјалну правду, као негативну последицу могу имати скретање пажње и каналисање средстава са других критичних медицинских проблема. Воук понекад може садржати и захтеве за дискурзивном цензуром и аутоцензуром, што поједини лекари могу осећати као притисак да не изразе одређена мишљења или резултате истраживања из страха од друштвених реакција.

Кључне речи: воук култура, инклузија, равноправност, социјална правда, елиминисање дискриминација, Закон о здравственој заштити